

Phát triển tư duy phản biện cho sinh viên ngoại ngữ nhằm nâng cao hiệu quả tiếp thụ ngôn ngữ

Trần Thị Vân Thùy*

*Học viện Báo chí và Tuyên truyền

Received: 2/7/2023; Accepted: 17/7/2023; Published: 12/9/2023

Abstract: This article will specifically address how to develop critical thinking for students in English classes to help them develop their language abilities thanks to the method to encourage students to express opinions. Students who have a serious learning attitude are given the opportunity to view the knowledge imparted from a multi-dimensional perspective, thereby developing critical thinking. Suggested methods for practicing critical thinking for students will be given at the end of the following article, discussing the concept, critical thinking skills, and the necessity of critical thinking in education in general.

Keywords: Critical thinking, learning methods, thinking development

1. Đặt vấn đề

Tư duy phản biện (TDPB) đặc biệt quan trọng và nó là thuật ngữ được nhắc đến rất nhiều tại các nền giáo dục tiên tiến trên thế giới, đặc biệt là ở giáo dục đại học nơi môi trường học tập đề cao tính tự chủ, tự học, tự tiếp cận và bàn luận vấn đề trước khi đến với kiến thức mới. Tuy nhiên, cũng như nhiều kỹ năng khác, TDPB không phải là yếu tố tự có, hay phụ thuộc nhiều vào năng lực của sinh viên mà đây là một kỹ năng có thể rèn luyện và phụ thuộc nhiều vào môi trường giáo dục. Qua việc xác định nội hàm của khái niệm TDPB, cũng như các thao tác của kỹ năng TDPB, người dạy thông qua các phương pháp dạy học tích cực của mình có thể hướng sinh viên tới việc học phát huy khả năng tiếp thụ của các em bằng việc sinh viên học với TDPB. TDPB là chìa khóa để sinh viên học tập tốt hơn vì khi một vấn đề, một kiến thức, một thông tin nào đó càng được phân tích mổ xẻ càng chi tiết, đánh giá càng kỹ thì sẽ càng dễ ăn sâu vào não và như thế các kiến thức được thiết lập, xây dựng, bổ sung, thay đổi, hoàn thiện, ngày càng nâng cao, và ngược lại TDPB ngày càng sắc nét, chắc chắn và logic. Trong việc dạy và học ngoại ngữ cũng không nằm ngoài yêu cầu cần phát triển tư duy phản biện, cũng như áp dụng TDPB của sinh viên vào trong quá trình tiếp thụ ngôn ngữ nhằm đạt được hiệu quả tốt nhất. Với các phương pháp hoạt động linh hoạt và đa dạng trong lớp, cùng với thái độ và quan điểm đúng đắn của người dạy, các lớp học ngoại ngữ sẽ giúp sinh viên phát triển kỹ năng TDPB, không những được áp dụng trong quá trình học mà còn có tác dụng lâu dài sau này trong công việc khi ra trường.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Sự cần thiết của việc phát triển TDPB

Là chìa khóa thành công trong sự nghiệp: TDPB là rất quan trọng cho nhiều con đường sự nghiệp. Không chỉ dành cho các nhà khoa học, các nhà ngôn ngữ, mà luật sư, bác sĩ, phóng viên, kỹ sư, kế toán và nhà phân tích ... đều phải sử dụng TDPB ở vị trí của họ.

Trên thực tế, theo Diễn đàn Kinh tế Thế giới, TDPB là một trong những kỹ năng cần có nhất trong lực lượng lao động, vì nó giúp phân tích thông tin, suy nghĩ sáng tạo, giải quyết vấn đề bằng các giải pháp sáng tạo và lập kế hoạch một cách có hệ thống.

Ra quyết định tốt hơn: Những người có TDPB có khả năng đưa ra những lựa chọn tốt nhất. TDPB giúp giải quyết các vấn đề hàng ngày khi chúng đến với chúng ta và rất thường xuyên, quá trình suy nghĩ này thậm chí còn được thực hiện trong tiềm thức. Nó giúp chúng ta suy nghĩ độc lập và tin vào trực giác của mình.

Hình thành ý kiến đầy đủ thông tin: Trong cuộc sống cũng như trong học tập, công việc, nhiều thông tin đến với chúng ta từ mọi góc độ. Và đó chính xác là lý do tại sao chúng ta cần sử dụng các kỹ năng TDPB của mình và tự quyết định nên tin vào điều gì. TDPB cho phép chúng ta đảm bảo rằng ý kiến của mình dựa trên sự thật và giúp chúng ta loại bỏ tất cả những thông tin không đáng tin cậy.

Kích thích trí tò mò: Những người có TDPB không ngừng tò mò về mọi thứ trong cuộc sống và có xu hướng có nhiều mối quan tâm. TDPB có nghĩa là liên tục đặt câu hỏi và muốn biết nhiều hơn, về lý do tại sao, cái gì, ai, ở đâu, khi nào và mọi thứ khác

có thể giúp họ hiểu được một tình huống hoặc khái niệm, không bao giờ coi bất cứ điều gì theo giá trị bề ngoài.

Cho phép sáng tạo: Những người có TDPB cũng là những người có tư duy sáng tạo cao và tự coi mình là vô hạn khi nói đến các khả năng. Họ không ngừng tìm cách đưa mọi thứ đi xa hơn, điều này rất quan trọng trong lực lượng lao động.

Kỹ năng sống quan trọng: TDPB rất quan trọng không chỉ cho việc học mà còn cho cuộc sống nói chung! Giáo dục không chỉ là một cách để chuẩn bị cho cuộc sống, mà nó gần như là chính cuộc sống. Học tập là một quá trình suốt đời mà chúng ta trải qua mỗi ngày.

2.2. Một số phương pháp rèn luyện TDPB trong lớp học ngoại ngữ

2.2.1. Sử dụng phương pháp dạy học đa dạng

Trong một lớp học ngoại ngữ, để tăng hiệu quả học tập cũng như phát triển TDPB cho sinh viên, các phương pháp dạy học tích cực cần phải được áp dụng. Và một trong số đó là các hoạt động theo cặp hoặc nhóm.

Các hoạt động cặp/ nhóm

Các hoạt động làm việc cho cặp, nhóm tạo không khí học tập vui vẻ, thú vị, không áp lực, tạo động lực cho quá trình thực hành, tiếp thụ ngôn ngữ trên lớp. Cùng với việc cho phép tất cả sinh viên tham gia cùng một lúc, các em được tạo điều kiện học trong một môi trường “an toàn”. Điều này giúp sinh viên cảm thấy thoải mái hơn khi chia sẻ ý kiến cá nhân hoặc thử sức với những khía cạnh của ngoại ngữ mà họ chưa nắm vững hoàn toàn; các hoạt động cặp nhóm cũng cung cấp các cơ hội quan trọng để phát triển các kỹ năng xã hội và hợp tác với các học sinh khác trong các hoạt động đòi hỏi nhiều kỹ năng khác, chẳng hạn như kỹ năng giải quyết vấn đề hoặc TDPB. Việc cùng lúc phát triển TDPB sẽ giúp việc học của sinh viên sâu và chắc hơn rất nhiều. Sinh viên cùng đọc tài liệu hoặc suy nghĩ về cùng chủ đề sau đó cùng nhau chia sẻ ý kiến, trao đổi và thảo luận, tổng hợp, giải thích, thuyết phục, lựa chọn ý tưởng tốt nhất, rồi chia sẻ cùng cả lớp. Phương pháp dạy học tích cực này tạo sự tự tin cho sinh viên khi đưa ra quan điểm trong thảo luận vì nó đã được bàn luận trong nhóm và các em cũng được mở rộng kiến thức khi nghe các nhóm khác trình bày. Thực hiện phương pháp này thường xuyên trong các lớp học ngoại ngữ giúp sinh viên biết cách lắng nghe ý kiến từ người khác, đưa ra ý kiến, quan điểm riêng của bản thân, lập luận để bảo vệ ý kiến quan điểm cá nhân trong thảo luận; và hình thành các kỹ năng của TDPB.

Đóng vai

Một trong những yếu tố chính của việc giảng dạy tiếng Anh như một ngoại ngữ (EFL) là đóng vai. Đóng vai được sử dụng để cho phép sinh viên thực hành nói trong một tình huống đàm thoại, xây dựng sự tự tin và lưu loát, đánh giá sự tiến bộ và biến việc học thành hành động. Chúng thường được thiết lập để nhắm mục tiêu vào các điểm ngữ pháp cụ thể – thì quá khứ đơn, tương lai với “to be going to”, động từ nguyên thể, v.v. – và để kiểm tra các kỹ năng tương tác xã hội như đàm phán, ngắt lời, yêu cầu hỗ trợ và nói chuyện nhỏ. Đóng vai có thể đơn giản hoặc phức tạp như mong muốn của giảng viên. Hướng dẫn bằng lời nói, tin nhắn bí mật, cử chỉ và thẻ gợi ý đều là những cách phổ biến để thiết lập bối cảnh. Thực hiện đóng vai trong các lớp học ngoại ngữ thu hút sự tham gia và hứng thú của sinh viên cũng như khơi gợi óc sáng tạo của họ, kích lệ sự thay đổi thái độ, hành vi, lời nói và cử chỉ theo từng vai diễn, trong từng hoàn cảnh. Sinh viên có cơ hội đặt mình vào vị trí của người khác, tư duy và hành động từ vai trò quan điểm của người mà mình đóng vai, từ đó thấu hiểu được người đó. Cũng từ đó và các yếu tố của quá trình TDPB được rèn dũa và phát triển, như các yếu tố phân tích, đánh giá hay đặc biệt là kích thích sự sáng tạo ở người học.

Phản hồi tích cực từ sinh viên

Theo đó, các hoạt động được thiết kế để tạo thói quen phản hồi tích cực cho sinh viên. Cách thực hiện gồm 3 bước:

+ Bước 1: Yêu cầu sinh viên quan sát (nghe, xem) và suy nghĩ (tôi nhìn thấy gì, tôi đánh giá như thế nào về điều tôi nhìn thấy?)

+ Bước 2: Hướng sinh viên vào các câu hỏi để kiểm tra nhận thức bằng cách đặt câu hỏi để chắc chắn các em đã hiểu đúng ý định của bài.

+ Bước 3: Sinh viên phát biểu ý kiến cá nhân, cùng trao đổi với các bạn, giảng viên sau đó sẽ đưa ra ý kiến, nhận xét của mình để cùng cả lớp xác nhận những kiến thức, thông tin đúng đắn. Quá trình này bao gồm các kỹ năng giải thích, phân tích, đánh giá, đưa ra các gợi ý để hoàn thiện, nâng cao.

Ngoài ra, giảng viên còn có thể ứng dụng thang cấp độ tư duy, phương pháp Bản đồ tư duy, kỹ thuật “Sáu chiếc nón tư duy”, phương pháp “Năm nguồn lực”, sơ đồ “Xương cá” phù hợp lồng ghép vào các hoạt động dạy học tích cực để rèn luyện kỹ năng TDPB trong sinh viên. Các phương pháp dạy học được thiết lập dựa trên các lý thuyết trên rất quan trọng trong giảng dạy đại học nói chung và giảng dạy ngoại ngữ ở đại học nói riêng nhằm lại đem lại

hiệu quả cao trong học tập, tạo hứng thú và giúp người học có khả năng phát hiện vấn đề, nhìn nhận vấn đề dưới những góc độ khác nhau, giúp người học hệ thống hóa thông tin thu thập được... để từ đó đánh giá, chọn lọc và quyết định vấn đề nhận thức một cách khoa học, bài bản nhất. Các phương pháp hướng tới phát triển TDPB này thực sự cung cấp cho sinh viên những kiến thức chắc, logic để sinh viên nâng cao khả năng thực hành, vận dụng; và hướng tới sự sáng tạo, hiệu quả trong học tập, nghiên cứu.

2.2.2. Khuyến khích, thúc đẩy sinh viên theo hướng TDPB

Người dạy luôn cần khuyến khích sinh viên đặt câu hỏi theo lối TDPB. Đứng trước một vấn đề hay một nội dung cần giảng dạy, người dạy cần khéo léo định hướng người học tự đặt ra các câu hỏi theo lối TDPB vì đó là các dạng câu hỏi có thể khai thác thông tin đầy đủ, đa diện, hệ thống mà qua đó người được hỏi hoặc tự đặt câu hỏi sẽ tiếp nhận vấn đề một cách sâu sắc và toàn diện nhất. Phương pháp 5W1H trong TDPB để xây dựng hệ thống câu hỏi bắt đầu từ WHAT-WHERE – WHEN – WHY – WHO – HOW ; và tiếp đó, là việc đặt những câu hỏi nhỏ cụ thể trong mỗi yếu tố này:

+ Để hiểu bản chất một vấn đề/hiện tượng, người ta thường bắt đầu bằng các từ để hỏi như: What? (Gì/Cái gì), Why? (Tại sao), Where? (Ở đâu), When? (Khi nào), Who? (Với ai) và How (Như thế nào/Làm thế nào).

+ Sau đó, với mỗi từ để hỏi như vậy, các em sẽ triển khai mở rộng câu hỏi theo các chiều hướng và mức độ khác nhau xoay quanh vấn đề, chẳng hạn: Với “What?” các câu hỏi đặt ra có thể bao gồm: - Cái đó là gì? – Ý gì ẩn sau vấn đề đó? – Nó có liên quan gì đến các vấn đề khác không? Hoặc với “How?”, câu hỏi có thể là: - Điều đó xảy ra như nào? Làm thế nào để áp dụng được điều này? Phương pháp này được áp dụng như thế nào? – Các bước được tiến hành thế nào? – Những vấn đề có liên quan tới nhau thế nào? Nhìn chung, tùy vào vấn đề hay nội dung dạy mà 5W1H có thể được vận dụng linh hoạt khác nhau; vấn đề là với các câu hỏi được đặt ra người học cần được khuyến khích đưa ra những suy nghĩ độc lập. Các câu hỏi cần đa dạng, khác nhau làm nổi bật vấn đề, đúng trọng tâm; các em được khuyến khích đưa ra các câu trả lời cá nhân, những xét đoán hoặc đánh giá vấn đề riêng; tuy nhiên các câu trả lời đó cần bao gồm sự giải thích lý do, lập luận, chứng minh cho quan điểm của các em. Thông qua TDPB được hình thành và rèn luyện với các câu hỏi các em sẽ nhìn nhận vấn đề một cách đa chiều, và có khả

năng đưa ra những lập luận vững chắc cho quan điểm của mình.

Có thể thấy, trong môi trường học tập phương pháp tích cực; luôn hướng tới việc khuyến khích người học theo hướng TDPB sẽ giúp các em được nhìn nhận vấn đề một cách đa chiều dựa trên việc tập hợp nhiều ý kiến khác nhau trong môi trường học tập “thân thiện” để cùng giải quyết một vấn đề; cùng tri nhận một vấn đề. Phương pháp này như đã nói ở trên được thể hiện qua các hoạt động thảo luận, làm việc nhóm hay phản hồi tích cực... Trong các phương pháp này, người học được khuyến khích đưa ra các ý tưởng cá nhân. Các ý tưởng sau đó sẽ được tập hợp lại, phân tích, tổng hợp tìm kiếm để loại bỏ những ý kiến không phù hợp và không liên quan; giữ lại các ý tưởng có sự tương đồng, liên quan và bắt đầu được đánh giá để tìm kiếm và chọn lựa ra ý tưởng phù hợp và tốt nhất. Quá trình tự tư duy và tư duy theo nhóm hay phản hồi tích cực, giúp các em có cái nhìn khách quan và toàn diện hơn về vấn đề; và theo đó kiến thức thu nhận được cũng cụ thể, chắc chắn và ăn sâu hơn vào vốn kiến thức đã có.

3. Kết luận

TDPB suy cho cùng là khả năng chủ động suy nghĩ và khả năng tự giải quyết vấn đề dựa vào khả năng hiểu bản chất vấn đề, tình huống xảy ra; dưới góc nhìn khách quan, kiến thức tích lũy để tiếp cận, phân tích, đánh giá chứ không chấp nhận vấn đề như một điều hiển nhiên. TDPB sẽ hướng người học có được sự sáng tạo và tư duy sáng tạo. Trong bối cảnh cách mạng công nghiệp 4.0, người trẻ đặc biệt là tầng lớp sinh viên cần phải có TDPB tốt để thích ứng và giải quyết những vấn đề mới. Việc phát triển TDPB cho sinh viên trong các lớp học ngoại ngữ sẽ làm được hai việc; thứ nhất sinh viên tiếp thụ ngôn ngữ tốt hơn; điều này đặc biệt quan trọng đối với lứa sinh viên hiện nay khi việc giỏi ngoại ngữ là yếu tố bắt buộc nếu sinh viên muốn có công việc tốt trong một môi trường làm việc ngày càng quốc tế hoá như Việt Nam; thứ hai các em có thể phát triển TDPB nói chung, giúp ích cho các em chủ động tiếp thu các kiến thức, biết chọn lọc thông tin, đánh giá các quan điểm một cách có logic và có căn cứ.

Tài liệu tham khảo

1. Alec Fisher (2001), Critical thinking, An Introduction, Cambridge University Press, United Kingdom

2. Jabr, D. (2003). Teaching critical thinking in the English language classroom: the case of Palestine. Mediterranean Journal of Educational Studies, Vol. 8(2), pp. 137-162.